

176: İstiğase

Tarık Ebu Abdullah

8 Ağu, 2017

<https://ilimvecihat.com>

SORU

Selamun aleykum hocam, neden cehalet mazeret meselesin de bu kadar necid taasubu yapılıyor ve onlara muhalefet eden herkes küfür ve bidatçılıkla suçlanıyor mesela güneş gibi açık dediğimiz istiğase meselesin de Subki er-Remli Heytemi ve Ebu Suud gibi âlimler hata yapmış ama kimse onları tekfir etmemiş gene Alusi istiğaseye büyük şirk demiyor, şirke götürecek bir bidattir diyor maide süresi 35. ayetin tefsirinde neden hala bugün tağutu inkar meselesi gündeme getiren hocalar bu meselenin tekfirin itikadi görüyor ki, necid ulemasına kadar kimse istiğasede tevili mazeret görenlerin dinden çıkacağına veya bu konuda cehaletin mazur olmayacağına kimse söylemesine rağmen bu konu bu kadar çok büyütülüyor ben ilim sahibi değilim, lakin seleflerdeki necid taasubu neden tasavufçularda ki gavs taasubu kadar ileri gidiyor?

CEVAP

Aleykum selam ve rahmetullahi ve berekatuhû. Hamd âlemlerin rabbi olan Allah'a, salât ve selam efendimiz Rasûlullah'a, ehli beytine, ashabına ve yolunu takip eden mü'minlere olsun.

Değerli kardeşim istiğase mevzusunu ayrıntılı bir şekilde Tathiru'l-İtikad derslerinde işledim. 12., 13., 14., 15., 16. ve 17.derslerde mevzuda varit muhtelif görüşleri ve racih olanı izah etmeye çalıştım. Lakin bu dersler henüz siteden yayımlanmadığı için ve sorunu cevapsız bırakmamak için meseleyi ihtisar etmeye çalışayım. Tevfik sadece Allah'tandır.

Meselede ki ihtilaf ve akabinde zuhur eden fırkalaşma, tebdi ve tekfir âcizane kanaatime göre esasta iki sebebe dayanmaktadır. Biri istiğase, istişfâ ve tevessül kavramlarının birbirine karışmış olmasıdır. Ve diğeri ibadet tevhidinde cehaletin muteber olup olmayışı ihtilafıdır.

İstiğase ğavsin talep edilmesidir. Yani musibet, sıkıntı anında yardım etmeye muktedir olduğu zannedilenin yardıma çağırılmasıdır. Yardım istenilen ya yaratandır veya yaratılmış olandır. Yaratılardan istenilen yardım yaratılmış olmasıyla sınırlı olmalıdır. Bu durumda yaratılmış olandan yaratılışına münasip yardım talep etmek olağan bir davranış olur ve şeran bir beis olmaz. Ama yaratılmış olandan yaratılışına münasip olmayan surette yardım talep etmek batıl bir davranıştır. Bu batıl davranışın iki sureti olur:

Bir: Yaratılmış olandan yaratana mahsus olan bir şeyi talep etmek.

İki: Yaratılmış olandan kudreti haricinde yardım talep etmek.

El mühim istiğase de kişi talebini doğrudan, aracısız ve vesilesiz talebine

cevap vermeye muktedir zannettiğine yöneltir.

İstişfâ şefaatin talep edilmesidir. Şefaatçi ise aracıdır. Bu durumda talep sahibinin talebi iki hedefte vaki oluyor. Birincisi şefaatçidir (aracı) ve ikincisi aslen talebini yönelttiğidir. Yani birinci talep, aracılığa münasip olandan ikinci talebe cevap verilsin diye aracılık yapmasıdır. Asıl talep aracıya müteveccih değil aracının aracılık yaptığına müteveccihdir.

El mühim istişfâ da kişinin iki talebi vardır. Birincisi şefaatçinin (aracının) aracılık yapmasına yöneliktir. Ve ikincisi asıl talebe cevap vermeye muktedir zannedilene yöneltilen taleptir.

Teveccül vesile kılmaktır. Yani bir kişinin talebine cevap vermeye muktedir zannettiğinin talebine cevap vermesi için yanında makbul sebepleri kullanmasıdır.

Gördüğün gibi değerli kardeşim her üç fiilde taleptir. Lakin her bir fiilde talebin üslubu farklıdır.

İstiğase doğrudan talebe cevap verecek olana yönelmek olduğuna göre kişi ya yaratana istiğase yapar veya yaratandan başkasına istiğase yapar. Yaratana istiğase yapması imandır. Yaratılmış olana yaratılışına münasip (yani diri olması, hazırda olması, gaypta olmaması ve muktedir olması) istiğase yapmak, istiğasenin konusu meşru ve kendisinden yardımı talep edilene zulüm değilse caizdir. Ama hem yaratandan ve hem yaratılmış olandan talep etmek mümkün değildir. Ancak yaratan ile yaratılmış olanı bir gören veya yaratılmış olanı yaratanın mülkünde ortak gören veya yaratanın emri veya izniyle mülkünde mutasarrıf olduğunu gören talebin hem yaratana ve hem de yaratılmış olana yönelmek mümkündür diyebilir. Bu üç surette Allah (*celle ve âlâ*)'ya hem Rububiyetinde ve hem de Uluhiyetinde şirk koşmaktır.

İstişfâ'ya gelince asıl talebin muhatabı Allah (*celle ve âlâ*) ise ve talebin kabulü için şefaatçi (aracı) yapılmış olan aracılığa ehil ve muktedir ise caizdir. Hatta bu manada şefaat istemek Müslümanlar arasında çok yaygındır. Bir müslümanın diğer bir müslümana "Benim için dua et" demesi istişfâ'dır. Mesela hasta olduğu için şifayı Allah (*celle ve âlâ*)'dan talep ediyor ama ya kardeşi fazilet sahibi biri olduğu için veya kendisinden üstün gördüğü için veya kardeşine ihsanda bulunmak istediği için duasını talep ediyor. Dasını talep ettiği kardeş onun için Allah (*celle ve âlâ*)'ya dua ediyor, yani onun hacetinin giderilmesi için aracılık yapıyor. İşte bu şefaat istemektir. Ama hastalığının giderilmesini, yani şifayı doğrudan aracı kıldığı kişiden istese istişfâ değil istiğase olur. Yani hacetinin giderilmesi için talebini doğrudan Allah'tan başkası olan o aracıya yöneltmiş olur. Tabi bu halde aracı hakikaten

aracı değil gayedir. Bunun için değerli kardeşim şefa'at istiyoruz diyenlerin belki ekseri hakikatte istiğase yapıyorlar ama istiğfâ olarak isimlendiriyorlar. Çünkü istiğase'nin hakikati istiğfâ ismine taşınmış. Ölümler ile istiğfâ' yapmanın caiz olduğuna dair birçok âlimin sözünü görebilirsin. Özellikle Rasûlallah (sallallahu aleyhi ve alihi ve sellem)'in ölüsünden şefa'at istemenin caiz, hatta müstehap olduğunu dört mezhebe müntesip birçok âlimden görebilirsin. Ama şefa'at istemek istiğase yapmak mıdır? Mesele de asıl sorun buradadır. Ulemanın istiğfâ hakkında sözlerini getiriyorlar ve istiğase'nin caiz olduğuna şahittirler diyorlar veya bu sözleri getirip istiğase Necidli imamların dediği gibi büyük şirk değildir, necidli imamlar bu hususta aşırıya gitmişlerdir diyorlar. Hâlbuki istiğfâ bir şeydir, istiğase başka bir şeydir. Lakin hakikatte istiğase olan davranış umumen istiğfâ ile isimlendirildiğinden dolayı özellikle 12. asır ve sonrası âlimler istiğfâ için büyük şirk'tir demeye başlamışlardır veya şefa'at istemeyi büyük şirk dâhilinde işlemeye başlamışlardır. Tabii bu söz böyle mutlak surette doğru bir söz değildir. Ama şefa'at isteyenlere galip gelen ve umumen yaygın olan hal artık istiğase yapmaları olunca ulemada şefa'at istiyoruz diyerek yaptıklarına istiğase'nin hükmünü vermişlerdir.

Veyahut istiğase kavramını istiğfâ manasında kullanmışlardır. Sorunda zikrettiğin âlimlerin ekseri böyledir. Mesele es-Subki (rahimehullah) şöyle der:

وَيَحْسَنُ التَّوَسُّلَ وَالِاسْتِغَاثَةَ بِالنَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلَى رَبِّهِ...

"Rabbine nebi (sallallahu aleyhi ve alihi ve sellem) ile tevessül etmesi ve onunla istiğase etmesi uygun olur..." Dikkat edersen değerli kardeşim es-Subki وِالِاسْتِغَاثَةَ بِالنَّبِيِّ diyor, yani istiğaseyi be harfî cerriyle kullanıyor. Burada be harfî istiane manası için geliyor. Yani "Nebi (sallallahu aleyhi ve alihi ve sellem)'in yardımıyla yardım talep etmesi uygundur" manasındadır. Bu da şefa'at istemektir. İstiğase ise doğrudan, aracısız ve vesilesiz talep etmektir. Ayrıca إِلَى رَبِّهِ (rabbine) diyor. Yani "Rasûlallah (sallallahu aleyhi ve alihi ve sellem)'in vesilesiyle rabbine dua etmesi uygun olur" diyor. Bu da tevessüldür.

Bu arada şüphesiz doğru olan Rasûlallah (sallallahu aleyhi ve alihi ve sellem)'in ölüsüyle ve evlasiyla başkaların ölüsüyle istiğfâ ve tevessül yapmanın caiz olmayışıdır. Rasûlallah (sallallahu aleyhi ve alihi ve sellem)'in vefatından sonra sahabe ve onlara tabi olanların Rasûlallah (sallallahu aleyhi ve alihi ve sellem)'in ölüsüyle istiğfâ veya tevessül yaptıklarını aktaran sahih bir nakil yoktur. Bunun için böyle bir davranış asıl itibariyle bidat ve haramdır. Küçük şirkî "büyük şirke vesile olan" olarak tarif eden âlimlere göre küçük şirk'tir. Ama büyük şirk değildir. Ancak istiğfâ veya tevessül diye yapılan amel

hakikatte istiğase ise o zaman büyük şirk olur.

Ve ayrıca misal getirdiğin Allame Şihabuddin el-Âlûsi (*rahimehullah*)'ın zikrettiğin ayetin tefsirinde geçen sözleri istiğase değil tevessül hakkındadır. (*rahimehullah*) şöyle diyor:

وَاسْتَدَلَّ بَعْضُ النَّاسِ بِهَذِهِ الْآيَةِ عَلَى مَشْرُوعِيَّةِ الْإِسْتِغَاثَةِ بِالصَّالِحِينَ وَجَعَلَهُمْ
وَسِيلَةً بَيْنَ اللَّهِ تَعَالَى وَبَيْنَ الْعِبَادِ...

“Bazı insanlar bu ayetle salihlerle istiğase yapmanın ve onları Allah ile kullar arasında vesile kılmanın meşru olduğuna delil getirdiler...”, yani salihlerin vesilesiyle Allah (*subhanehu ve teâlâ*)’dan istemenin meşru olduğuna delil getirdiler. Bu da tevessüldür, istiğase değil.

Velhasıl değerli kardeşim bu üç kavram birbirine girdiği için bidat ehli heva ve nefislerini mutmain etmek için bundan istifade etmişlerdir ve hakikatte istiğase olan davranışı ya istişfâ veya tevessül olarak isimlendirerek veya istişfâ ve tevessül manasında ulemanın sözlerini şahit getirerek istiğaseyi meşru göstermişlerdir. Hâlbuki istiğase, istişfâ ve tevessül her biri farklı taleplerdir. İstiğase’de talep ya Allah (*celle ve âlâ*)’ya dır veyahut Ondan başkasıdır. İstişfâ’da ise asıl talebin müteveccihi Allah (*celle ve âlâ*)’nın olmasıyla beraber aracılık talebi Ondan başkasıdır. Tevessül’de ise talep Allah (*celle ve âlâ*)’ya müteveccihdir ancak talebin kabulü için Allah (*celle ve âlâ*)’nın yanında değerli olanlar vesile kılınmaktadır.

Davranışın isimlendirilmesinde hüccetin ulaşmasına değil de hakiki vasfın varlığına bakan âlimler zahiren istişfâ veya tevessül olarak gösterilen ama hakikatte istiğase olan davranış sahiplerini şirke nispet etmişlerdir, çünkü Allah’tan başkasına istiğase yapmak ibadet tevhidinde şirk koşturur. Ama davranışlarda vasfın hakikatine değil de hüccetin ulaşmasını ismin verilmesi için kıstas alan âlimler cehalet veya tevil gibi maniler görmüşlerdir ve hakikatte istiğase yapan ama istişfâ veya tevessül yaptığını zannedenleri müşrik dememişlerdir.

Mesela Allame el-Âlûsi (*rahimehullah*)

وَالَّذِينَ يَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ لَا يَخْلُقُونَ شَيْئاً وَهُمْ يُخْلَقُونَ أَمْوَاتٌ غَيْرُ أَحْيَاءٍ وَمَا
يَشْعُرُونَ أَيَّانَ يُبْعَثُونَ

“Allah'tan başka yalvardıkları ise hiçbir şey yaratamazlar. Çünkü

onlar kendileri yaratılmışlardır. Onlar ölüdürler, diri değildirler. Ne zaman dirileceklerini de bilmezler.” (En-Nahl, 19-20)

ayetin tefsirinde şöyle der: “Bu, Allah’tan başka cansızlardan ve ölülerden istiğase yapmanın ve onlardan kendileri için elde etmeye veya def etmeye muktedir olmadıkları şeyleri talep etmenin yasaklanmış olduğunu gösteren muazzam bir ayettir. Tasavvuf erbabından bazı büyükler Allah’u Teâlâ sırlarını takdis etsin şöyle demişlerdir: “Evliya’ya istiğase yapmak haramdır. İhvas etmekle kadim olmak arasını temyiz edebilen hariç. O veliye istiğase yapar. Velinin kendisine değil bilakis onda zuhur eden hakka istiğase yapar. Bu durumda istiğase yapmak haram olmaz çünkü hakka istiğase yapmış olur.” Ben de derim ki: Eğer durum böyleyse o zaman zaten işin başında haktan başkasına yönelmeye ne gerek var? Buna ilaveten eğer bundan ötürü veliye istiğase yapmak caiz ise o zaman aynı sebepten ötürü ona namaz kılmak, oruç tutmak ve bütün diğer ibadetleri de ona yapmak caiz olması gerekir. Bunu söyleyen bunu da söyleyecektir. Bırak bunu, onların bazılarında kâğıda dökemediğim ve ağza alamadığım öyle şeyler gördüm ki bu söylediğim onun yanında Allah’ı tenzih etmek gibi kalır. Akli yerinde olan herkesin yanında muhakkak emin olan yol Allah (azze ve celle)’ye istiğase ve istiane yapmaktır. Kulların maslahatlarını bilen, kudret ve hayat sahibi olan Odur. Aman ha! Ondaki başkasından fayda ümit edenlerin yoluna intizam etmemek için dikkatli ol.”

El-Âlûsi (*rahimehullah*)’ın bazı tasavvuf ehlinin büyüklerinden naklettiği görüşe göre Allah’tan başkasına doğrudan istiğase yapmak haramdır. Ancak bir suret hariç. O da mahlûku halikten ayırt edebilenin velide Hak zuhur ettiği için ona istiğase yapmasıdır. Çünkü bu durumda veliye değil veli vesilesiyle Hakka istiğase yapmış olacak. Her ne kadar Allame el-Âlûsi (*rahimehullah*) bu sözün sahipleri için hayır duada (Allah onların sırlarını takdis etsin, yani Allah onların ruhlarını arındırsın) bulunmasından dolayı tevilleri sebebiyle mazur gördüğü anlaşılıyorsa da fiilin hakikatinde Allah’tan başkasına istiğase yapıldığına da işaret etmekten geri durmuyor. Bunun için “Ben de derim ki: Eğer durum böyleyse o zaman zaten işin başında haktan başkasına yönelmeye ne gerek var? Buna ilaveten eğer bundan ötürü veliye istiğase yapmak caiz ise o zaman aynı sebepten ötürü ona namaz kılmak, oruç tutmak ve bütün diğer ibadetleri de ona yapmak caiz olması gerekir. Bunu söyleyen bunu da söyleyecektir” diyor.

Allame el-Âlûsi (*rahimehullah*) Şirku’l-Ekber’in tafsilatında cehaleti mazeret gördüğü için bu sözün sahiplerini de tevilleri sebebiyle mazur görüyor. Allah-u Âlem. Lakin Şirku’l-Ekber’de cehaleti mazeret görmeyen ulema bu sözün sahiplerini İslam’dan ihraç edecekler çünkü fiilin hakikati el-Âlûsi

(*rahimehullah*)'ın dediği gibi Allah'tan başkasına istiğase yapmaktır.

Son olarak değerli kardeşim “necid ulemasına kadar kimse istiğasede tevili mazeret görenlerin dinden çıkacağına veya bu konuda cehaletin mazur olmayacağına kimse söylemesine rağmen” sözü doğru değildir. Yukarıda es-Subki veya el-Âlûsî'nin kullandığı manada istiğasede tevilden veya cehaletten ötürü tekfir etmemiş olan âlimlerin hiçbirini necidli davet imamları tekfir etmemişlerdir ve senin dediğin gibi istiğasede tevili mazeret görenlerin dinden çıkacağını söylememişlerdir. Şu son zamanlarda necidli davet imamlarını aşırılığa nispet etmek adeta bir erdem oldu. Rasûlallah (*sallallahu aleyhi ve alihi ve sellem*) hariç hiçbir beşer davetinde masum değildir. Muhakkak ki onların da, Allah (*celle ve âlâ*) onlardan razı olsun ve meskenlerini cennet etsin, hataları var. Ve bazı çevreler onlara taassup ediyor ve sözlerini adeta hüccet gibi görüyorlar. Bu doğrudur. Ama menhecin onların menheci olmasa da en azından insaf, adalet ve hüsnü zan her insanın ve her müslümanın hakkı olduğu gibi onların da en azından hakkıdır. Yukarıda ihtisar ile izah etmeye çalıştığım istiğâf manasında istiğase'ye cevaz vermiş olan birkaç isim vereyim sana: Hanefilerden: Zeynuddin el-Kirmani, Abdullah bin Mahmud el-Museli, Beheuddin İbnu'z-Ziya, Kemaluddin İbnu Humam, Rahmetullah es-Sindi, Şeyhzade Abdurrahman bin Muhammed bin Süleyman, Nizamuddin el-Belhi. Ve Malikilerden: Kadı İyad es-Sebti, Şihabbuddin el-Karrafi, İbnu'l-Hacc el-Abderi, İbnu'l-Cuzeyy el-Girnati, Burhanuddin İbnu Ferhun, Yahya el-Hattab er-Ruyani, Abdulvahid İbnu Aşir. Ve Şafiilerden: Ebu Hamid el-Gazali, Muhyiddin en-Nevevi, Ebu'l-Yemen İbnu Asakir, Şemsuddin ez-Zehebi, Tacuddin es-Subki, Takiyyuddin el-Hisni, Celaluddin el-Mahalli, Şihabbuddin el-Kastalani, İbnu Hacer el-Heytemi, Hatip eş-Şirbini, Şemsuddin er-Ramli. Ve Hanbelilerden: Muhammed el-Buhuti, İbrahim bin Ebi Bekr es-Salihi. Bunların hangisini Necidli davet imamlarının tekfir ettiğini duydun veya tekfir etmeyenlerin dinden çıktığını söylediklerini duydun?

Binaen aleyh değerli kardeşim Allah için sana bu tür genellemelerden imtina etmeni tavsiye ederim ve dalalet ehlinin genel olarak hidayet imamları hakkında oluşturmaya çalıştıkları şüphelere karşı teyakkuza olmayı tembih ederim. Allah-u Âlem.

Allah'a hamd ve Rasûlü Muhammed'e salât ve selam olsun. Davamızın sonu âlemlerin Rabbi olan Allah'a hamd etmektir.